

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-79.2-29>

УДК 82.0

Шевців Г.М.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

СТИЛЬ ЯК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА КАТЕГОРІЯ У ФРАНЦУЗЬКИХ І НІМЕЦЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Анотація. Представлена розвідка вибудовує теоретичне підґрунтя для подальших наукових досліджень проблематики кореляції стилю, жанру та дискурсу. Статтю присвячено розгляду питання аналізу становлення категорії стилю у німецькому та французькому літературознавстві. Опрацьовано та узагальнено роботи окремих німецьких і французьких дослідників стилю (XVIII–XXI ст.) як літературознавчої категорії. Категорію стилю розглянуто в літературознавчому аспекті із зазначенням лише окремих його лінгвістичних аспектів. Підкреслено тісний зв'язок поетологічного та філософсько-естетичного поняття стилю. Літературний стиль визначено як естетичну категорію, яка відображає певний спосіб сприйняття та інтерпретації людиною світу, що проявляє себе в конкретному співвідношенні змісту та форми процесу та результату художньої діяльності.

Ключові слова: автор, інтерпретація, категорія, манера, особистість, стиль, твір, форма.

Shevtsiv Halyna

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

STYLE AS A LITERARY CATEGORY IN THE FRENCH AND GERMAN RESEARCHES

Summary. Researches on style's theoretical aspects is the current goal of the modern Ukrainian literary studies. The article presented creates theoretical basis for scientific researches of style correlation, genre and discourse. The article is devoted to analysis issue consideration of the style category incipency in the German and French literary studies. The category of style is examined in the article only in the aspect of literary studies. Works of individual German and French literary studies style researches were analyzed and generalized. It is pointed out that separate literary style definitions correspond to various literary-theoretical directions and orientations. The first reference to the style in the German speaking sources was dated 1425. For a considerable amount of time normative understanding of style according to rhetoric of Latin rules were dominating in the German literary studies. Afterwards, the concept of style narrowed to the art of persuasion. In the 18th century the concept of literary style underwent peculiar change. It only goes beyond lingual norms. The style issue was considered by F. Schleiermacher, J. Goethe, G.W.F. Hegel, J. Winckelmann and others. In the 19th century the literary style issue examination in the French literary studies is presented by works of E. Arnold and G. Buffon. The works of K.H. Weise, W. Mueller, O. Walzel, W. Keiser, L. Spitzer are briefly analyzed in the article which show specifications and style implementation at different historic stages. In literary studies it is not easy to separate the poetic concept of style from its philosophical and aesthetic concept. The poetic paradigm of style is shaped by those literary lines that emerged from the delineation of the German history of spirit and old positivism. Style – is an aesthetic category that reflects certain word perception and interpretation by a human being that manifests in a concrete correlation between content and process form and artistic activity result. Only dialectical unity of form and content can determine the style of a work of art.

Keywords: author, interpretation, category, manner, personality, style, work, form.

Постановка проблеми. Теорія літературного дискурсу виділяє його індивідуально-специфічні риси та розглядає специфіку його функціонування у соціокультурному просторі доби. Важливою складовою проблематики дискурсу є дослідження стилю, а також питання кореляції дискурсу та стилю, що поєднує у собі тлумачення дискурсу як жанру, стилю, елементу літературної метамови. Нові штрихи в дослідження заявленої проблеми вносять підхід до дискурсу як до функції стилю (Ж. Женетт) і підхід до стилю як до аспекту дискурсу (А. Компаньон). Усе це дає підставу вести мову про дослідження теоретичних аспектів стилю як актуальне завдання сучасного українського літературознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Теорія стилю як літературознавчої категорії є предметом дослідження українських (Д. Наливайко, Л. Скупейко, М. Ткач, Н. Шумило) та російських літературознавців (М. Гіршман, А. Єсін, І. Подгаєцька, Г. Поспелов, А. Соколов, А. Чічерін). Протягом

своєї історії категорія стилю набирала різних відтінків значень. Для сучасного розуміння літературно-художнього стилю суттєвим є врахування наступних аспектів: стиль є вираженням глибокої оригінальності; стиль володіє естетичною досконалістю; стиль є властивістю всієї художньої форми твору (А. Єсін). Літературний стиль розглядається як багатогранне поняття (стиль конкретної доби, стиль конкретного напрямку, стиль певного періоду, індивідуальний стиль, стиль окремого твору, стильова домінанта тощо).

Стиль можна розглядати у трьох категоріальних аспектах: літературознавчому, лінгвістичному, культурологічному. У нашій розвідці ми розглянемо категорію стилю лише в літературознавчому аспекті, коротко виділивши окремі моменти його лінгвістичного аспекту.

Об'єктом дослідження у нашій розвідці є хронологічний аналіз функціонування категорії стилю у німецькому та французькому літературознавстві. **Предметом** дослідження є розгляд категорії стилю у літературознавчому аспекті. **Метою та завданнями** нашого дослідження

є простежити та узагальнити досвід аналізу категорії стилю у німецькій та французькій науковій літературі. **Матеріалом** дослідження слугували наукові роботи окремих німецьких і французьких літературознавців XVIII–XXI століть.

Виклад основного матеріалу. У німецькому літературознавстві теорія стилю розглядається у роботах В. Кайзера, Ф. Штріха, О. Вальцеля та інших вчених (див. W. Kayser „Das sprachliche Kunstwerk”, F. Strich „Deutsche Klassik und Romantik”, O. Walzel „Gehalt und Gestalt im Kunstwerk des Dichters”). Німецькі дослідники сходяться на тому, що поняття літературного стилю є багатозначним і дискусійним, як і поняття стилю загалом. Окремі визначення поняття стилю відповідають різним літературно-теоретичним напрямкам та орієнтаціям. Кожен із таких напрямків слідує певній філософсько-естетичній, поетологічній, лінгвістичній, соціологічній або ж семіотичній парадигмі, або й виключає поняття стилю. У лінгвістичну парадигму увійшли елементи колись пануючої реторичної парадигми. Однак історію поняття літературного стилю не можна розглядати лише як просту послідовність різних наукових парадигм.

Першу згадку про стиль у німецькомовних джерелах знаходимо ще в 1425 році в роботі середньовічного австрійського монаха Андреаса Курцманна „Speculum humanae salvationis” [12]. У XV–XVI століттях поняття стилю переходить з гуманістичної реторики на образотворче мистецтво і музику. У загальний мовний вжиток це слово ввійшло в Німеччині лише у XIX столітті. У XIX–XX століттях це поняття вже викликало до себе неабияку увагу з боку тих наук, що його використовували.

До другої половини XVIII-го століття у німецькому літературознавстві панувало нормативне розуміння стилю відповідно до правил латинської реторики. Ці правила стосувалися порядку та формулювання думки в процесі виникнення тексту та в процесі його пред’явлення. З часом поняття стилю все більше концентрується на правилах формулювання, які вимагали дотримання певних вимог (мовна правильність, ясність, відповідність, лаконічність тощо). Реторична парадигма відповідала античному розумінню стилю як канону „одягання думок” (Einkleidung der Gedanken), у період ренесансу звернений до античності то-пос стилю набув значення вираження особистості. Відоме висловлювання французького дослідника Георга Луї Ле Клерка де Бюффона (1707-1788) „le style est l’homme même” [5, с. 503] згодом повторив і проінтерпретував німецький письменник Жан Поль (1763-1825): „Der Stil ist der Mensch selber”, наголошуючи, що кожен автор виражає себе у стилі [10, с. 276]. Німецький письменник, професор красномовства Крістіан Вайзе (1642-1708) підпорядковує визначення „хорошого стилю” критерію доцільності (Angemessenheit). Він розуміє стиль як компетентне, доречне, спрямоване адресатові усне чи письмове викладення думки [17, с. 604]. З часом поняття стилю звужується до мистецтва переконувати („Überredungskunst”), істинність якого проглядається у недовершеності людської натури.

З переходом у компетенцію естетики поняття стилю звільнилося від усного красномовства та стало критерієм писемного красномовства.

При дослідженні стилю ідентифікація стилю та особистості до уваги не бралася. У Німеччині з часу Бурі й натиску письменники відхиляли всі прескриптивні елементи, які перейшли з реторики й поезики до естетичного поняття стилю. Письменники відхилялися від уяви про мистецьке писання як вираження особистості, в якій закладені власні індивідуальні правила.

Для формулювання нового індивідуалістичного поняття стилю важливою була робота німецького мислителя, педагога, письменника епохи Просвітництва, Карла Філіппа Моріца (1756-1793) „Vorlesungen über den Stil” (1793) [13]. Розвиток поняття стилю не був обмежений лише німецькомовним простором. Уже в роздумах Жан-Жака Руссо він провіщає „Сповідь” та отримує своє відображення у роботі французької письменниці Анни-Луїзи Жермени Неккер (1766-1817), відомої як мадам де Сталь, присвяченій проблемам літератури. Мадам де Сталь інколи близька до думки, що в речах існують певні акценти, і як результат того – існування характеру у формах стилю, який засвідчує якості душі з більшою впевненістю, аніж це можуть зробити самі дії. Цей вид стилю, на її думку, зовсім не мистецтво, яке можна було би набути за допомогою розуму, це не що інше як відображення самого себе („c’est l’empreinte de soi”) [6, с. 390].

Під кінець XVIII-го століття розуміння поняття стилю змінюється. У Німеччині воно перебуває у взаємозв’язку з індивідуальним та оригінальним мисленням, яке письменники періоду Бурі й натиску підняли до культу генія. Поширене тоді фізіогномічне поняття стилю виражає прагнення розглядати індивідуальний спосіб писання не тільки як зовнішність (як наприклад, форму носа), а як характер. Таке розуміння стилю вже виходить за межі лише мовних форм. У першій половині XIX-го століття поняття стилю отримує в Німеччині уточнення, насамперед завдяки відомому історичному та філософу Ф. Шлеєрмахеру (1768-1834), який законом називав те, що кожен письменник має свій власний стиль, а винаятки ж взагалі не мають ніякої індивідуальності [15, с. 174]. Суб’єктивному розумінню поняття стилю протиставлене розуміння стилю Йоганна Вольфганга Гете (1749-1832), яке він розвинув у теоретичній роботі „Просте наслідування природи, манера, стиль” (1789). Гете розглядає стиль як вищу форму творчості митця, для якої необхідні глибокі знання самої суті речей. Це найвищий ступінь, якого може досягнути мистецтво. Тут стиль виявляється синонімом до мистецької об’єктивності [9].

До розгляду поняття стилю звертається відомий німецький філософ Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770-1831). Він сприймає стиль в розумінні Ф. Шлеєрмахера як поняття індивідуального письма, тобто оригінальності. Однак у нього це значення повертається до конструкції епохального колективного стилю відомого німецького археолога та письменника Йоганна Йоахіма Вінкельманна (1717-1768). Згодом В. Гегель розгортає поняття мистецького стилю до історичного явища. В. Гегель фіксує перебіг від „строного” через „ідеальний” до „приємного” стилю. Поняття стилю, як і покладені в його основу відмінності трьох культурно-історичних епох, базуються на

діалектиці змісту та форми, які В. Гегель описує як повну передачу значення, як внутрішню і його зображення у зовнішньому.

Послідовник В. Гегеля К. Вайзе повертає дискусію до проблематики індивідуальної особливості. Він намагається реформулювати ментально-психологічне поняття стилю, запропоноване Ф. Шлеєрмахером, і вивести його поза межі усного та писемного мовлення. К. Вайзе розрізняє безпосередні та опосередковані фізіогномічні явища особистого духу, в імпровізованій усній промові він бачить останню ланку в ряду безпосередніх, у письмовому мовленні – першу ланку в ряду опосередкованих. Тодішня естетика розглядає поняття стилю лише у взаємозв'язку з теорією мистецтва, як звичку, яка через майже єдине спрямування тодішньої естетичної науки приводить до поняття мистецької краси. К. Вайзе акцентує на широті та багатогранності що поняття стилю. Оратор, історик, філософ у своїх викладах представляють живу, промовисту картину себе самих, свого власного генія і характеру не менше, аніж це робить письменник чи поет. У прагненні вести мову про стиль як про дії, як про спосіб ведення життя загалом К. Вайзе виявляється ізольованим, оскільки його сучасники обговорюють стиль лише як феномен літератури та мистецтва.

З індивідуалізації стилю вишло нове поняття персонального стилю і конструкція колективного стилю: національний стиль. У XIX столітті відомий французький дослідник літератури Едмонд Арнулд (1811-1861) розширив уже згадану вище думку Л. Бюффона про те, що стиль – це сама людина, назвавши стилем націю, а також епоху: „le style c'est la nation, le style, c'est aussi l'époque” [3, с. 38].

Вирішальну роль при формуванні поняття національного стилю завжди відігравала мова. Ще Вільгельм Гумбольдт (1767-1835) наголошував, що за допомогою мови людина створює свій духовний світ, що з різним характером окремих мов пов'язані різні способи мислення та різні картини світу. На В. Гумбольдта могли опертися претендуючі на мову та літературу концепції стилю, які констатують національний стиль як маніфестацію і символ духу народу. Своєю філософією мови В. Гумбольдт зробив значний внесок до формування філософсько-естетичної концепції національного стилю.

До другої половини XIX-го століття серед письменників домінуючим було виникле ще в останній третині XVIII-го століття розуміння індивідуального мистецького стилю як безпосереднього вираження суб'єктивності митця. Сучасний німецький дослідник Вольфганг Мюллер говорить про таке розуміння стилю як про романтичне тлумачення топічного зрівняння стилю і людини, що впливає з робіт Л. Бюффона. В. Мюллер констатує, що з часів Густава Флобера і Шарля Бодлера напроти цього виходить нове розуміння стилю, підсумоване висновком про те, що стиль – це і є сам твір. А Г. Флобер основним своїм принципом проголосив тезу, що не треба писати себе [8, с. 164]. У нього було стійке переконання, що автор повинен бути у своїй творчості як Бог у Всесвіті: бути присутнім повсюди, але завжди бути невидимим [7, с. 61]. В. Мюллер намагається задокументувати типове для того часу письменницьке розуміння стилю

як інперсональності, згідно з яким автор створює у творі об'єктивний еквівалент своєї особистості. Покладене в основу цього розуміння поняття стилю можна назвати поетологічним, якщо припустити, що об'єктивна особистість у творі буде зрозуміла як об'єкт діяльності, при якій основний акцент лежить на мистецькому виробленні, яке часто можна порівняти з важкою роботою скульптора. Поетологічному поняттю стилю підпорядковуються й інші сучасні концепції. Наприклад, у Карлгайнца Барка стиль стає етикою письма [4, с. 266].

У літературознавстві не просто відділити поетологічне поняття стилю від філософсько-естетичного поняття. Говорити про поетологічну парадигму з погляду на стиль як літературознавче поняття є повністю обґрунтовано, коли аналіз не виходить на таке узагальнення, яке бачимо у історика літератури Вільгельма Шерера (1841-1886) та швейцарського германіста Фрітца Штріха (1882-1963), а шукає свою мету в описі особливостей певного тексту, і поняття аналізу стосуються окремої творчої індивідуальності. Під поетологічною парадигмою розуміється, насамперед, поняття стилю тих методологічних напрямків літературознавства, які утворилися при розмежуванні від німецької історії духу та старого позитивізму. У німецькомовному просторі підтримку такого розуміння стилю заклали відомий німецький літературознавець Оскар Вальцель (1864-1944). Домінуючим це розуміння стилю стало лише після 1945 року під певним впливом швейцарського теоретика літератури Еміля Штайгера (1908-1987) і Вольфганга Кайзера (1906-1960). В. Кайзер розвинув принцип внутрішньої присутності твору інтерпретації. Він симпатизує поняттю стилю, яке підпорядковане лише певному твору, стосується сукупності його мовних явищ і не знає нічого, що лежить поза твором [11, с. 77]. Надалі В. Кайзер, переносючи завдання на характер вираження мовного явища, визначає стиль як ідентичність зовнішнього та внутрішнього, як єдність форми та змісту [11, с. 289]. Врешті-решт, В. Кайзер веде мову про перейняте від філософської естетики перенесення центру значення стилю на „внутрішню”, в якому перебуває ідея.

Не менш дискусійним є і лінгвістичне поняття стилю. У мовознавстві стиль має найрізноманітніші визначення. Тому немає єдиної лінгвістичної парадигми для поводження з цим поняттям. Спільним є лише те, що стиль розглядається як принципово мовний феномен. Для визначення літературного стилю з точки зору лінгвістичної парадигми основоположними були ті школи та напрямки, які базуються на розумінні мови як системи знакових реляцій (Фердинанд де Соссюр), були узагальненими під поняттям мовознавчого структуралізму. Німецький германіст Бернгардт Совінскі (1931-2005) зараховує сюди визначення стилю як результат вибору синонімічних мовних засобів, як контраст у контексті, як відхилення від норми [16, с. 34].

У цьому контексті окремо слід згадати ім'я австрійського теоретика літератури Лео Шпітцера (1887-1960). Його дослідження стилю йшли через дослідження мовних форм, були своєрідним зразком для інтерпретації твору, яка базується на мовному аналізі та знову повертається до мов-

ної форми. Але Лео Шпітцер не завжди виходить з розгляду лише мовних особливостей, він також виходить з типологічних припущень, які він намагається удостовірити через аналіз стилю. За це докоряли йому тогочасні критики, як і за всю психологізацію досліджень стилю. Однак беззаперечною заслугою Лео Шпітцера є те, що він у період відчуження літературознавства й мовознавства об'єднав у своїх дослідженнях стилю найрізноманітніші перспективи цих двох дисциплін. Лео Шпітцер розвиває стосовно прози метод Якобсона, відомий під назвою „граматика поезії”. Реєструючи так звані мовні аномалії, характерні для стилю конкретного письменника, дослідник виводить з них певне ставлення автора до створюваного ним світу [2].

Висновки та пропозиції. На різних історичних етапах поняття стилю мало свою специфіку та способи реалізації, зумовлені як зовнішніми соціокультурними так і внутрішніми суб'єктивними факторами художньої творчості. Стиль – естетична категорія, яка відображає певний спосіб сприйняття та інтерпретації людиною світу, що проявляє себе в конкретному співвідношенні змісту та форми процесу та результату художньої діяльності. Лише діалектична єдність форми та змісту може визначати стиль художнього твору. Щодо перспектив подальших досліджень, нам видається доцільним детальніше проаналізувати роботи французьких дослідників на предмет вивчення взаємозв'язку стилю та змісту та форми художнього твору.

Список літератури:

1. Компаньйон Антуан. Демон теорії. Література і здоровий смисл. Москва : Издательство им. Сабашниковых, 2001. 336 с.
2. Зенкин Сергей. Теория литературы : Проблемы и результаты. Москва : Новое литературное обозрение, 2018. 966 с. URL: https://books.google.com.ua/books?id=Gcg4DwAAQBAJ&pg=PP264&lpg=PP264&dq=лео+шпитцер+о+стиле&source=bl&ots=ddOjw_-Mdj&sig=ACfU3U1U1K34Bv9YK9vO-JLoBo-hcGmGjg&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwi_5PL_mJnjAhVwsYsKHb-1BNQQ6AEwCXoE (дата звернення: 28.01.2020).
3. Arnould Edmond. De l'invention originale. Essais de théorie et d'histoire littéraire. Genf, 1971. P. 38.
4. Barck Karlheinz. Stildiskurs und Stilkritik in der Perspektive des französischen Surrealismus / Stil, Geschichte und Funktionen eines kulturwissenschaftlichen Diskurselements. Frankfurt a. M., 1986. S. 266.
5. De Buffon Georges Louis Le Clerc. Discours prononcé à l'Académie Française / Oeuvres philosophiques de Buffon, hg.v. J. Piveteau, 1954. P. 503.
6. De Staël-Holstein Anne Louise Germaine. De la littérature considérée dans ses rapports avec les institutions sociales (1800), hg. V.A. Blaeschke. Paris, 1998. P. 390.
7. Flaubert Gustave. Correspondance. An Louise Colet, Bd. 3. Paris, 1927. P. 61.
8. Flaubert Gustave. Correspondance. An Mademoiselle Leroyer de Chantepie, Bd. 4. Paris, 1927. P. 164.
9. Goethe J.-W. Einfache Nachahmung der Natur, Manier, Stil / Die Bibliothek deutscher Klassik. Band 12. Carl Hanser Verlag München Wien, 1982. S. 391–396.
10. Jean Paul. Vorschule der Ästhetik. Abt. I, Bd. 5, 1963. S. 276.
11. Kayser Wolfgang. Der Stilbegriff der Literaturwissenschaft / Die Vortragsreise. Studien zur Literatur. Bern, 1958. S. 77.
12. Kurzmann Andreas. Die deutschen geistlichen Dichtungen. Speculum humanae salvationis, hg. v. Peter Wiesinger u. Edeltraud Weißenböck-Paflik, Wien : Praesens, 2017. 453 s.
13. Moritz Karl Philipp. Vorlesungen über den Stil. Berlin: Vieweg Th. 1., 1793. URL: https://zs.thulb.uni-jena.de/rs/viewer/jportal_derivate_00043360/ALZ_1793_Bd1u2_616.tif (дата звернення: 28.01.2020).
14. Rosenberg Rainer. Stil / Ästhetische Grundbegriffe. Historisches Wörterbuch in sieben Bänden. Bd. 5. Stuttgart, 2003. S. 641–664.
15. Schleiermacher Friedrich. Von den technischen Interpretation. Vorlesungskonzept, ca. 1826/1827 // Schleiermacher F. Hermeneutik und Kritik, hg. V. M. Frank. Frankfurt a. M., 1995. S. 174.
16. Sowinski Bernhard. Stilistik, Stiltheorien und Stilanalysen. Stuttgart : J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, 1991. 247 s.

References:

1. Kompanyon Antuan (2001). Démon de la théorie. Littérature et bon sens / Per. s fr. S. Zenkina. Moskva: Izdatelstvo im. Sabashnikovykh, 336 p.
2. Zenkin Sergey (2018). Teoriya literatury : Problemy i rezultaty. Moskva: Novoe literaturnoe obozrenie, 966 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=Gcg4DwAAQBAJ&pg=PP264&lpg=PP264&dq=лео+шпитцер+о+стиле&source=bl&ots=ddOjw_-Mdj&sig=ACfU3U1U1K34Bv9YK9vO-JLoBo-hcGmGjg&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwi_5PL_mJnjAhVwsYsKHb-1BNQQ6AEwCXoE
3. Arnould Edmond (1971). De l'invention originale. Essais de théorie et d'histoire littéraire [From the original invention. An essay on history and theory of literature]. Genf, p. 38.
4. Barck Karlheinz (1986). Stildiskurs und Stilkritik in der Perspektive des französischen Surrealismus / Stil, Geschichte und Funktionen eines kulturwissenschaftlichen Diskurselements [Discourse of style and critique of style in perspective of French surrealism / Style, history and functions of the cultural and scientific element]. Frankfurt a. M., Suhrkamp, p. 266.
5. De Buffon Georges Louis Le Clerc (1954). Discours prononcé à l'Académie Française / Oeuvres philosophiques de Buffon [Speech delivered at the French Academy / Buffon's Philosophical Works], hg.v. J. Piveteau, p. 503.
6. De Staël-Holstein Anne Louise Germaine (1988). De la littérature considérée dans ses rapports avec les institutions sociales [Literature Considered in its Relationships With Social Institutions] (1800), hg. V.A. Blaeschke. Paris, p. 390.
7. Flaubert Gustave (1927) Correspondance. An Louise Colet [Correspondence. To Louise Colet], Bd. 3. Paris, p. 61.
8. Flaubert Gustave (1927). Correspondance. An Mademoiselle Leroyer de Chantepie [Correspondence. To Mademoiselle Leroyer de Chantepie], Bd. 4. Paris, p. 164.
9. Goethe J. -W. (1982) Einfache Nachahmung der Natur, Manier, Stil [Simple Imitation of Nature; Manner; Style] / Die Bibliothek deutscher Klassik. Band 12. Carl Hanser Verlag München Wien, pp. 391–396.

10. Jean Paul (1963). *Vorschule der Ästhetik* [Introduction to Aesthetics]. Abt. I, Bd. 5, p. 276.
11. Kayser Wolfgang (1958). *Der Stilbegriff der Literaturwissenschaft / Die Vortragsreise. Studien zur Literatur* [The concept of style in literary studies / Cycle of reports. Literary Studios]. Bern, p. 77.
12. Kurzmann Andreas (2017). *Die deutschen geistlichen Dichtungen. Speculum humanae sal-vationis* [German sacred writing], hg. v. Peter Wiesinger u. Edeltraud Weißenböck-Paflik, Wien: Praesens, 453 p.
13. Moritz Karl Philipp (1793). *Vorlesungen über den Stil* [Lectures on style]. Berlin: Vieweg Th. 1. URL: https://zs.thulb.uni-jena.de/rsc/viewer/jportal_derivate_00043360/ALZ_1793_Bd1u2_616.tif
14. Rosenberg Rainer (2003). *Stil / Ästhetische Grundbegriffe. Historisches Wörterbuch in sieben Bänden* [Style / Basic concepts of aesthetics. Historical dictionary in seven volumes]. Bd. 5. Stuttgart, pp. 641–664.
15. Schleiermacher Friedrich (1995). *Von den technischen Interpretation. Vorlesungskonzept* [About technical interpretation. Lecture summary] // Schleiermacher F. *Hermeneutik und Kritik* [Hermeneutics and Criticism], hg. V.M. Frank. Frankfurt a. M., p. 174.
16. Sowinski Bernhard (1991). *Stilistik, Stiltheorien und Stilanalysen* [Stylistics, style theories, style analysis]. Stuttgart: J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, 247 p.